

ДЕМОГРАФІЯ; ЕКОНОМІКА ПРАЦІ; СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Олег Ярославович ЛАЗОР,

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права,
o_lazor@ukr.net,

Оксана Дмитрівна ЛАЗОР,

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Хмельницького університету управління та права,
o_lazor@ukr.net,

Грина Володимирівна ШАТІЛО,

начальник відділу організації сприяння працевлаштуванню
Харківського обласного центру зайнятості (м. Харків),
lirina.v@mail.ru

УДК 331.5

РЕГУЛЮВАННЯ МОЛОДІЖНОГО СЕГМЕНТУ РИНКУ ПРАЦІ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦІЇ

Проаналізовано сучасний стан і проблеми зайнятості випускників навчальних закладів у Харківській області. З'ясовано тенденції молодіжного сегменту ринку праці, які спостерігаються у Харківській області, зокрема щодо активності безробітної молоді у загальній кількості зареєстрованих безробітних осіб; розподілу працевлаштованих випускників за рівнем освіти, які перебували на обліку в Харківській обласній службі зайнятості; рівня працевлаштування випускників, які перебували на обліку у Харківській обласній службі зайнятості; співвідношення кількості безробітних і вакансій; кількості молодих осіб, охоплених профорієнтаційними послугами у Харківській області та ін. Проаналізовано роль та основні напрями діяльності в означеній сфері дослідження Харківської обласної служби зайнятості, Інформаційно-консультаційного центру, Консалтингового центру та молодіжних центрів праці. Наведено результати досліджень молодіжного сегменту ринку

© Лазор О. Я., Лазор О. Д., Шатіло І. В., 2016

праці з позицій роботодавців, зокрема щодо якості підготовки випускників; ефективності діяльності навчальних закладів; найважливіших якостей працівників; чинників, які впливають на прийняття на роботу молодих спеціалістів; співвідношення освіти випускників та місця їх праці; причини неможливості відкриття власної справи чи створення підприємства. Розглянуто напрями та можливості посилення співпраці Харківської обласної служби зайнятості з роботодавцями з питань сприяння працевлаштуванню випускників.

Ключові слова: молодь, ринок праці, вакансії, випускники навчальних закладів, державна служба зайнятості, роботодавці.

Тенденція зменшення чисельності молоді в Україні зберігається упродовж останніх років. У 2014 році в Україні збереглися негативні тенденції соціально-демографічних характеристик молоді: продовжився процес зменшення чисельності молодих людей віком 14–35 років та зниження їх питомої ваги в загальній кількості населення. Станом на 1 січня 2015 р. їх кількість становила 12 796 тис. осіб [1, с. 184], а вже станом на 1 січня 2016 р., за даними Державної служби статистики України, — 12 500 тис. осіб [2]. У міських поселеннях цей процес відбувається інтенсивніше, аніж у селах. В Україні «лише за останні 5 років кількість молоді у міській місцевості скоротилася на 1 241,5 тис. осіб (або на 13 %), а в сільській — на 376,4 тис. осіб (або на 9,6 %) [1, с. 7]. Харківщина поряд із іншими густонаселеними регіонами України: Дніпропетровщиною, Донеччиною та м. Київ — здійснюють найбільший внесок у загальну чисельність української молоді, оскільки тут проживає 30,5 % від усієї молоді.

Стан ринку праці є одним із показників (матеріальне забезпечення, добробут, житлові умови), що характеризують соціально-економічне становище молоді. Упродовж 2011–2014 рр. спостерігається поступове зменшення частки економічно активної молоді в усіх вікових групах. Найнижчий рівень економічної активності спостерігається у молодшій віковій групі (15–24 роки), де й відбулося найбільше скорочення економічної активності: 43 % — у 2008 році, 38,4 % — у 2014 році [1, с. 47], 36,3 % — у 2015 році [2].

За даними Державної служби статистики України [3], в Україні вищі навчальні заклади у 2014 році випустили 484,5 тис. випускників, у 2015 році — 447,4 тис. Також підготовлено та випущено кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах у 2014 році — 182 тис. осіб, у 2015 році — 165 тис. осіб. Однак для молоді, яка не має досвіду роботи, а часом і відповідних знань, реалізувати свою трудову активність не завжди вдається, що пов'язано із комплексом причин, насамперед, труднощами пошуку як першого робочого місця, так і високим рівнем психологічної вразливості молоді через неможливість задовольнити свої потреби на ринку праці, декларативністю державних програм щодо зайнятості населення.

У розробленні теоретичних аспектів державного регулювання ринку праці молоді та тенденцій його розвитку вагомий внесок зробили О. Аврамова, В. Алтухова, Д. Валетов, А. Капшин, С. Іваницька, О. Маршавін, М. Панасюк, Є. Польщикова, С. Саржан, Ю. Сахно, А. Серебрякова та інші науковці. У своїх працях автори розкривають особливості молодіжного ринку праці, висвітлюють проблеми з питань працевлаштування молодих фахівців та надають пропозиції щодо вдосконалення механізму сприяння продуктивній зайнятості молоді. Разом з цим стан ринку праці та його аналіз, який проводиться на державному рівні, не

завжди здійснюється з урахуванням сегментації та особливостей ринку праці регіонального рівня.

Мета статті полягає у з'ясуванні процесів регулювання молодіжного сегменту ринку праці у Харківській області, виявленні проблем та тенденцій в означеній сфері дослідження.

У сучасних умовах стану економіки Україна опинилася в досить складній ситуації, коли ринок праці потребує ретельного і негайного вирішення існуючих проблем. Однією з найскладніших проблем сучасного ринку праці є працевлаштування молоді. Сучасні державні програми сприяння працевлаштуванню і підтримки зайнятості молоді охоплюють багато різноманітних напрямків, починаючи з профорієнтаційної роботи та закінчуючи матеріальним стимулюванням роботодавців на створення спеціальних робочих місць для працевлаштування випускників. Разом з тим в умовах економічної кризи виконання державних програм щодо сприяння молодіжної зайнятості більш декларується, ніж виконується.

Сьогодні в країні, безсумнівно, складний і напружений час для молоді. Зокрема збільшення обсягів підготовки дипломованих фахівців за відсутності можливості їх працевлаштування призвели до дисбалансу між попитом та пропозицією робочої сили на ринку праці. Маючи змогу та право робити вибір, роботодавець дуже часто при прийомі на роботу віддає перевагу досвідченим фахівцям. Випускники навчальних закладів, особливо вищих, які володіють здебільшого теоретичними знаннями, не мають практичного досвіду роботи, відтак є недостатньо конкурентоспроможними на ринку праці.

У 2015 році послугами служби зайнятості скористалося майже 37,9 тис. осіб з числа безробітної молоді у віці до 35 років. Це склало 40,6 % від загальної чисельності безробітних осіб, які перебували на обліку.

Упродовж 2013–2015 років на зареєстрованому молодіжному ринку праці у Харківській області спостерігалось поступове зниження активності. Незважаючи на динаміку щодо підвищення активності безробітної молоді у загальній кількості зареєстрованих безробітних осіб упродовж 2009–2012 рр., то у 2015 році питома вага цієї категорії склала вже 40,6 %, вийшовши практично на рівень 2008 року (рис. 1).

Також упродовж 2008–2010 років спостерігалася тенденція щодо збільшення в 1,6 разів чисельності випускників навчальних закладів, які зверталися за послугами до служби зайнятості. У 2008 році вона складала 4,4 %, у 2009 році — 5,6 %, у 2010 році — 7,2 % від загальної чисельності незайнятої молоді, яка перебувала на обліку. Починаючи з 2011 року, цей показник зменшується і вже у 2013 році до служби зайнятості звернулося майже 1,8 тис. випускників навчальних закладів, які мали статус безробітного (4,7 %), у 2014 році — приблизно 1,4 тис. осіб (3,6 %) та у 2015 році — майже 1,2 тис. осіб (3,2 %) [4].

За причинами незайнятості з числа безробітної молоді: 71,1 % молодих осіб до реєстрації в службі зайнятості не мали роботи з різних причин; у 22,6 % термін незайнятості тривав більше року. Тобто молодь, не маючи практичного досвіду роботи, втрачає за цей час не лише кваліфікацію з отриманої професії, але й теоретичні знання, не отримує нової інформації у відповідній професійній сфері.

За даними Державної служби статистики України у 2015 році в Харківській області зафіксовано понад 1 млн 300 тисяч економічно активних громадян, з яких майже півмільйона — це молоді люди у віці до 35 років [2]. Серед економічно активних молодих людей понад 49 тисяч є безробітними. Найвищий рівень безробіття в області — 20 % — серед молоді у віці 15–24 років. Це найбільш вразлива категорія молоді, її низький рівень зайнятості обумовлений тим, що

молодь у такому віці здебільшого навчається і не має стійких конкурентних переваг на ринку праці.

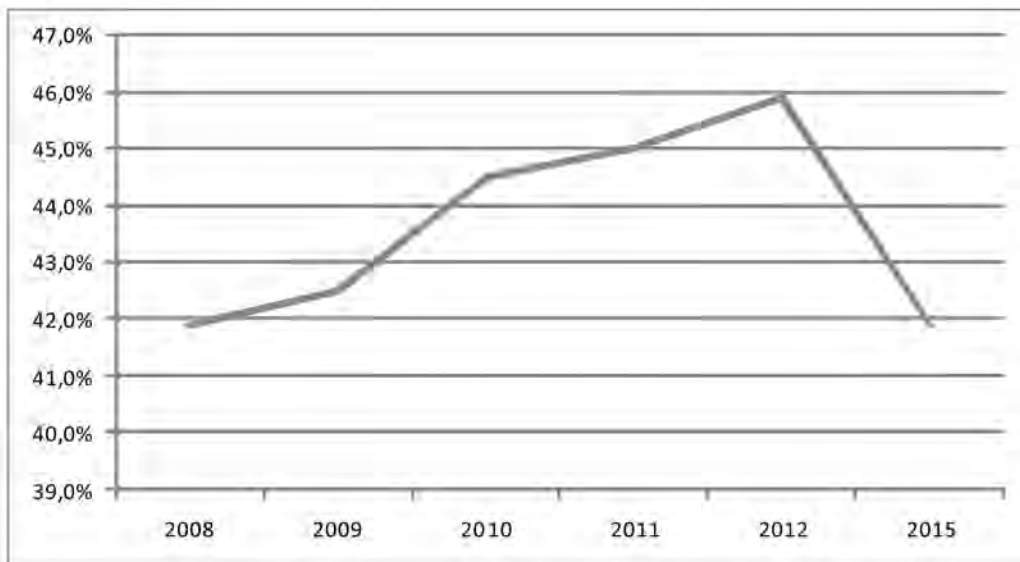

Рис. 1. Тенденція активності безробітної молоді у загальній кількості зареєстрованих безробітних осіб

Джерело: складено за даними Державної служби зайнятості.

Проте навіть після закінчення навчання у вищих навчальних закладах молодь не може працевлаштуватися, і причини для цього різні. Так, науковці С. Іваницька та І. Мороховець [5] стверджують про те, що одні роботодавці беруть на роботу найуспішніших випускників вищих навчальних закладів і оцінюють рівень знань, отриманих молодим фахівцем; інші вбачають перевагу прийому на роботу молодих спеціалістів з огляду на економію в оплаті праці; ще інші шукають молодих спеціалістів із хорошими твердими теоретичними знаннями, вважаючи, що практичний досвід краще отримувати на тому підприємстві, на якому фахівець працюватиме. Тому і виникає питання підвищення ефективності методів розвитку кар'єри випускників навчальних закладів. Оскільки проблема невідповідності знань та умінь, отриманих випускниками вищих навчальних закладів, та запитом роботодавців існує віддавна, то науковці та практики пропонують займатися її вирішенням різними шляхами, зокрема ще зі шкільної лави, у навчальних закладах та безпосередньо на підприємствах.

Водночас щорічно послугами служби зайнятості у Харківській області користуються до двох тисяч випускників професійно-технічних та вищих навчальних закладів (рис. 2).

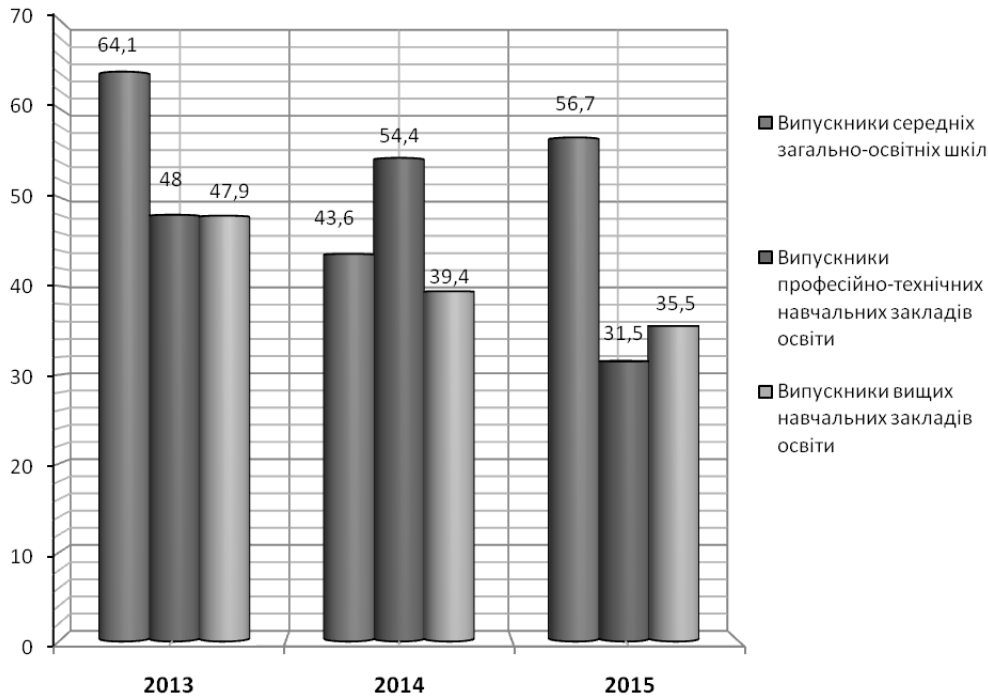

Рис. 2. Розподіл працевлаштованих випускників за рівнем освіти, які перебували на обліку в Харківській обласній службі зайнятості (осіб)

Джерело: складено за даними Державної служби зайнятості.

У сучасних умовах стану економіки та ринку праці не всі випускники, котрі звертаються до центрів зайнятості Харківської області, можуть одразу отримати гідну роботу. Адже позиції роботодавців щодо якості підготовки випускників українських вузів відрізняються. Так, серед основних результатів проведеного дослідження (2012 р.) встановлено [6, с. 5], що за останні 5 років якість підготовки випускників:

- покращилась (20 %).
- погіршилась (26 %);
- важко сказати (24 %);
- не змінилась (30 %).

Фактично лише п'ята частина респондентів відзначила позитивну динаміку в якості підготовки випускників.

Майже кожного другого випускника з числа тих, що перебували на обліку в Харківській обласній службі зайнятості, було працевлаштовано у 2013 році, або ж 48,5 %. Однак надалі рівень працевлаштування знижувався й у 2014 році становив уже 44,5 %. У 2015 році тенденція зниження рівня працевлаштування теж була актуальною, хоча знайти роботу вдалося для більше, ніж третини випускників, і рівень працевлаштування склав 36,0 % (рис. 3).

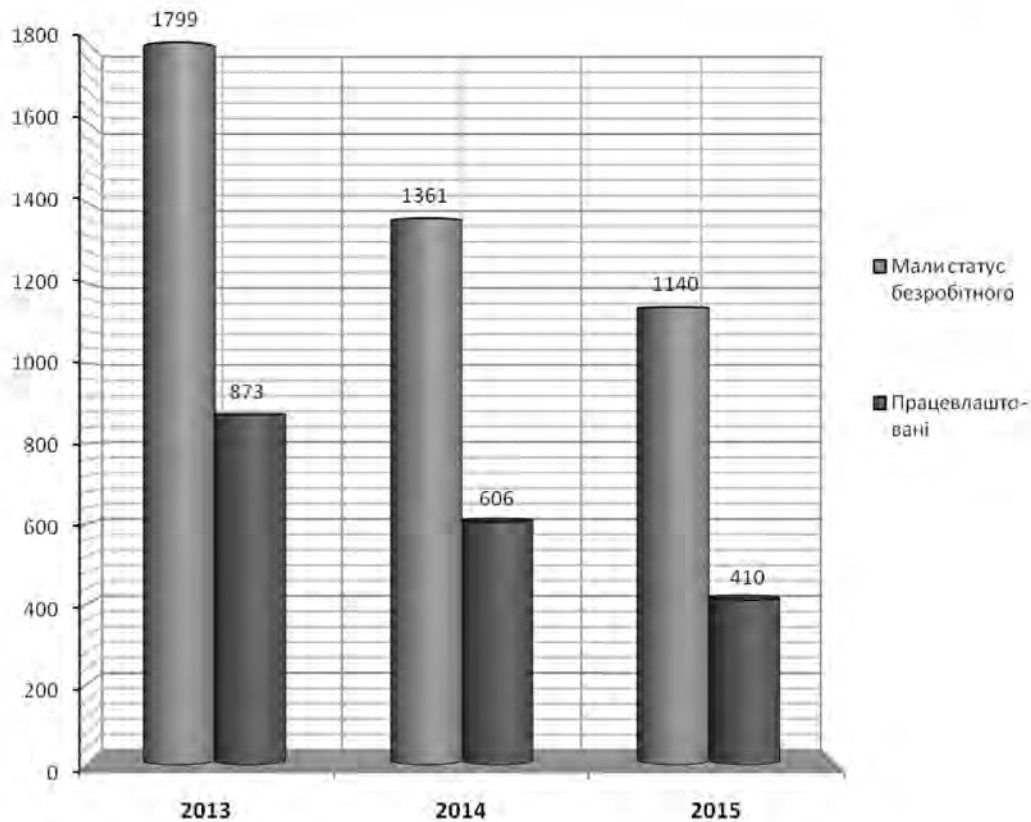

Рис. 3. Тенденції рівня працевлаштування випускників, які перебували на обліку в Харківській обласній службі зайнятості (осіб)

Джерело: складено за даними Державної служби зайнятості.

За результатами соціологічного дослідження [7, с. 32], (проведеного ГФК ЮКРЕЙН у 2015 році на замовлення Міністерства молоді та спорту України за підтримки системи ООН в Україні, зокрема Фонду народонаселення ООН (INFA), програми «Волонтери ООН (UNV)» та офісу Координатора системи ООН), половина зайнятої молоді працює не за фахом, отриманим у вищих навчальних закладах (51 %), що засвідчує невідповідність і відсутність вакансій за спеціальностями, які пропонують навчальні заклади і які обирає молодь при вступі до них. Серед причин роботи не за фахом — відсутність вакансій (49 %), незадоволеність матеріальною основою роботи за фахом (34 %), робота за фахом не подобається (14 %).

Сучасний ринок праці України загалом та Харківської області зокрема характеризується незбалансованістю попиту та пропозиції робочої сили, перенасиченістю економістами, бухгалтерами, продавцями, кухарями, перукарями тощо. На регіональному ринку праці загалом за 2015 рік на одне вільне робоче місце припадало по два кухарі, перукарі, економісти, бухгалтери. Станом на 1 січня

2016 р. ця ситуація загострилась, і вже відповідно на одну вакансію претендувало 22 кухарі, 23 товарознавці, 27 бухгалтерів, 41 перукар, 59 економістів.

Є попит на технологічні спеціальності: роботодавцям не вистачає висококваліфікованих робітників машинобудівного та металообробного напрямку. Упродовж останніх років найбільший попит був і залишається на кваліфікованих робітників з інструментом та робітників з обслуговування та експлуатації технологічного устаткування. Тобто дотепер зберігається підвищений попит на токарів, фрезерувальників, шліфувальників, робітників будівельних професій, слюсарів-ремонтників, слюсарів-сантехніків, слюсарів-електриків з ремонту електроустаткування, слюсарів механоскладальних робіт, електрогазозварників, швачок тощо.

Фактично, брак кваліфікованих робітничих кадрів можна вважати актуальною проблемою на регіональному ринку праці. Більшість вакансій припадає на робітничі професії — 56,0 %; потреба у професіоналах, фахівцях та службовцях становила — 29 %. Решта вакансій заявлена на робочі місця, які не потребують спеціальної професійної підготовки.

Станом на 1 січня 2016 р., за даними служби зайнятості Харківської області, пропозиція безробітної робочої сили у 13 разів перевищувала попит на неї, тобто для 29,3 тис. безробітних громадян області було зареєстровано лише 2,2 тис. вакансій (станом на 1 січня 2015 р. на одну вакансію в середньому по області претендувало 12 осіб, на 1 січня 2014 р. — 7 осіб) (рис. 4).

Отже, основними причинами щорічної динаміки незайнятої молоді на фіксованому ринку праці Харківської області, особливо тих, які потребують соціального захисту, є:

- невідповідність професійно-кваліфікаційного складу молоді потребам регіонального ринку праці внаслідок значної неузгодженості напрямків підготовки молоді навчальними закладами всіх рівнів акредитації з попитом на робочу силу підприємств регіону;

- соціально-психологічна неготовність молодих людей до умов ринкової економіки, до активного та самостійного пошуку роботи;

- продовження тенденції щодо скорочення обсягів виробництва в галузях економіки області, нестабільної роботи підприємств, низької заробітної плати, а також суттєвим підвищенням розмірів державної допомоги сім'ям з дітьми та малозабезпеченим сім'ям (розміри цієї допомоги іноді перевищують розмір заробітної плати на деяких підприємствах);

- повільний розвиток підприємництва через несприятливі умови в державі у зазначеній сфері, перш за все, у напрямку оподаткування;

- наявність прихованої, зокрема «тіньової», зайнятості, що приваблює молодих людей, тощо.

Служба зайнятості опосередковано бере участь у процесі вирівнювання попиту та пропозиції робочої сили в межах надання їй права погоджувати проектні показники обсягу державного замовлення на підготовку фахівців у вищих учбових закладах освіти регіону.

Згідно з Порядком розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів (далі — Порядок) [8] представники Спільного представницького органу зі сторони роботодавців входять до складу конкурсної комісії, яка проводить відбір виконавців державного замовлення. Разом з тим Порядком не передбачена участь роботодавців на рівні регіонів при формуванні обсягу показників. Тобто доцільно було б участь роботодавців у процесі погодження

державного замовлення на підготовку фахівців на регіональному рівні визначити законодавчим шляхом.

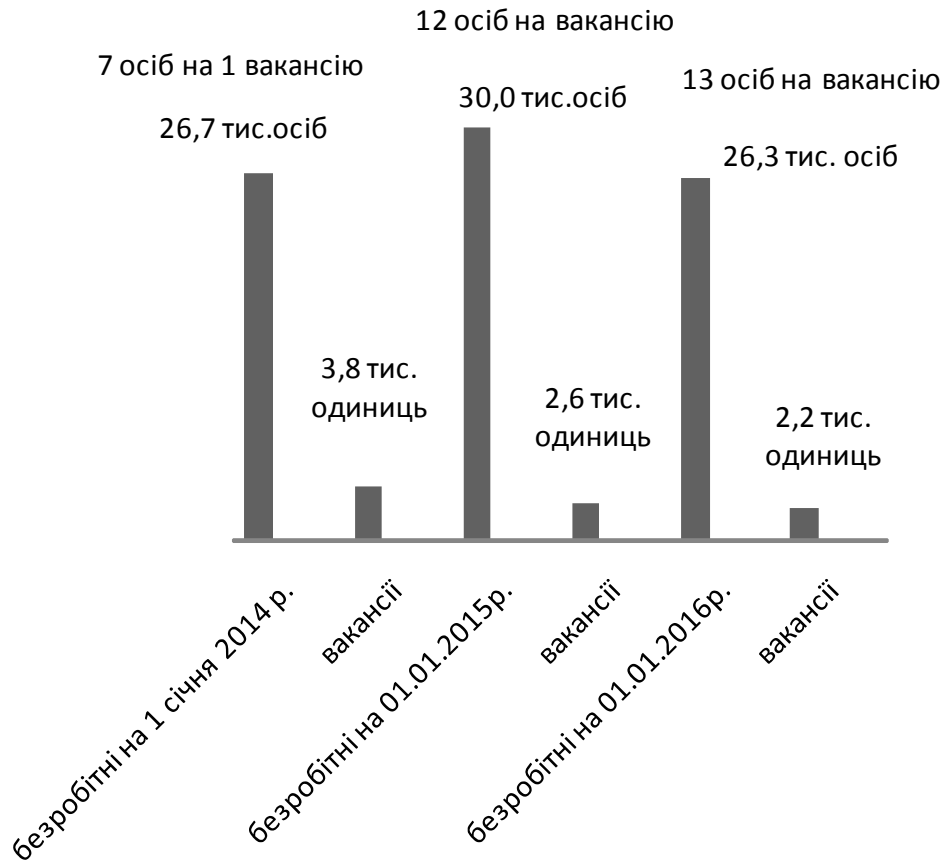

Рис. 4. Співвідношення кількості безробітних та вакансій, зареєстрованих у службі зайнятості Харківської області

Джерело: складено за даними Державної служби зайнятості.

На сьогодні є чимало простих шляхів для подолання дисбалансу між попитом та пропозицією робочої сили:

- по-перше, це професійна орієнтація молоді на актуальні для роботодавців професії на ринку праці. Ця орієнтація повинна починатись ще зі шкільної парти;
- по-друге, це встановлення постійного тісного контакту вищих навчальних закладів із регіональним центром зайнятості для вивчення потреб ринку праці у випускниках різних спеціальностей;
- по-третє, це збільшення кількості місць державного замовлення для непопулярних професій серед молоді, але таких, що потребує ринок праці, та натомість скорочення фінансування популярних спеціальностей (юристів,

фінансистів, економістів). Заслужує на увагу нововведення вступної кампанії 2016 року. Як зазначила экс-перший заступник міністра освіти і науки І. Совсун: «У цьому році кількість місць держзамовлення в університеті коригуватиметься залежно від популярності у студентів з вищими балами зовнішнього незалежного оцінювання. Це достеменно сприятиме тому, що сильніші університети отримають більше місць, менш популярні — менше, що, в принципі, було закладено в основу закону про вищу освіту». У 2016 році ця модель реалізовуватиметься при розподілі місць для бакалаврів. До топ-10 вищих навчальних закладів увійшов, зокрема, Харківський національний університет імені Василя Каразіна.

За результатами дослідження [6, с. 22, 23], найкращим показником ефективності роботи навчального закладу є попит на його випускників з боку вітчизняних і закордонних роботодавців (63 % роботодавців і 75 % випускників), наявність реально працюючих програм співпраці з роботодавцями у сфері підготовки персоналу (42 % роботодавців і 58 % випускників), програм співробітництва із закордонними університетами (28 % роботодавців і 60 % випускників), репутація навчального закладу серед експертів освіти (33 % роботодавців і 46 % випускників), тобто «практична цінність і відповідність освітніх послуг ринку праці».

Вважаємо, що в частині підвищення професійних компетенцій молоді відповідальність за розвиток трудового потенціалу молоді необхідно розмежувати між соціальними партнерами, зокрема:

— держава повинна подбати про створення атмосфери соціальної стабільності та захищеності для молоді, адже це майбутнє нації, зокрема знайти можливості додаткового фінансування державних програм і заходів у напрямку зайнятості молоді; розробити систему заохочень, пільгового інвестування й оподаткування регіонів з низьким рівнем безробіття молоді, чим стимулювати місцеву адміністрацію в пріоритетності вирішення цих проблем тощо;

— роботодавці зобов'язані тісніше співпрацювати з навчальними закладами, пропонувати програми стажування, практики для молодих спеціалістів;

— навчальні заклади повинні удосконалювати програми практики для студентів, надавати бази практики та проводити контроль за їх проходженням.

Державна служба зайнятості працює в напрямку підвищення рівня зайнятості молоді, зацікавленості роботодавців у її працевлаштуванні. Дієвим важелем у вирішенні питання збалансування попиту та пропозиції на ринку праці повинна стати й орієнтація молоді на актуальні для роботодавців професії, які необхідно започатковувати у школі. З цією метою Харківською обласною службою зайнятості реалізується програма профорієнтаційних заходів шляхом доведення до учбових закладів реалій існуючого ринку праці, з метою коригування переліку професій, за якими проводитиметься навчання.

Протягом 2015 року було надано майже 163,3 тис. профорієнтаційних та профконсультаційних послуг, послуг щодо профвідбору особам з числа молоді у віці до 35 років. У Ярмарках вакансій брали участь більше 6,3 тис. осіб з числа молоді, в ході яких більше 1,3 тис. роботодавців Харківського регіону запропонували свої вакансії.

Для 75 тисяч учнів загальноосвітніх шкіл та професійно-технічних навчальних закладів, студентів вищих навчальних закладів проводились профорієнтаційні (уроки) семінари, акції «Випускник», «Ярмарки кар'єри» та Дні відкритих дверей навчального закладу, «Професіографічні екскурсії», спрямовані на формування у молоді мотивації до вибору робітничих професій, що є одним з вирішальних факторів подолання молодіжного безробіття.

Також проведена профорієнтаційна робота для більш ніж 30 тис. учнів у 435 загальноосвітніх навчальних закладах, їх батьками та педагогічними

працівниками з використанням ПАК «Профорієнтаційний термінал», який допомагає зорієнтувати на правильний вибір професії, визначити себе, стати розвинутою та духовно багатою особистістю (рис. 5).

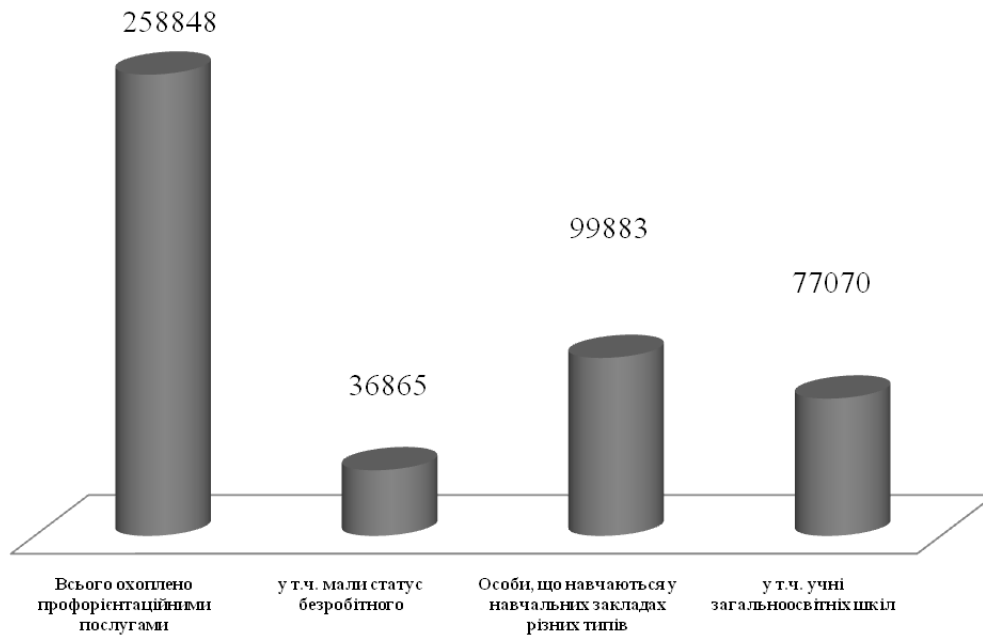

Рис. 5. Чисельність осіб у віці до 35 років, охоплених у 2015 році профорієнтаційними послугами у Харківській області

Джерело: складено за даними Державної служби зайнятості.

Із 2013 року Законом України «Про зайнятість населення» [8] (далі — Закон) передбачені механізми стимулювання роботодавців для працевлаштування соціально-вразливих верств населення, які зареєстровані як безробітні. Згідно зі ст. 26 цього Закону роботодавцям, які працевлаштовують на нове робоче місце молодих людей без досвіду роботи й інших соціально-вразливих верств населення, щомісяця компенсуються фактичні витрати на сплату єдиного соціального внеску [9; 10]. Результативністю цього нововведення по Україні станом на початок 2016 р. працевлаштування на нові робочі місця з компенсацією роботодавцю витрат єдиного внеску 14 тис. безробітних та 9,3 тис. осіб у пріоритетних видах економічної діяльності [11]. На 2016 рік для Харківської області правлінням Фонду на вказану мету передбачено 8,5 млн. грн.

За результатами опитування роботодавців [6, с. 8], найважливішими якостями працівників є практично-професійні навички (61 %), уміння вирішувати проблемні ситуації (38 %) та навички роботи з клієнтами (32 %) — навички, яких найчастіше бракує молодим спеціалістам. На необхідності цих навичок акцентують як роботодавці, так і випускники. Водночас позиції роботодавців та випускників щодо набуття інших навичок різняться. Так, 39 % випускників підтримують

необхідність навичок роботи з комп'ютерами, 33 % — знання іноземних мов, натомість набуття таких навичок підтримує лише 15 % роботодавців.

Відтак необхідно орієнтувати студента впродовж навчання у вищому навчальному закладі до вимог роботодавця. З огляду на це, дуже своєчасним було прийняття ще однієї важливої норми, викладеної у ст. 29 Закону, — студенти останніх курсів професійно-технічних та вищих навчальних закладів мають право у вільний від навчання час проходити стажування у роботодавців за професією, за якою отримують освіту, на строк до шести місяців. Метою стажування є набуття досвіду з виконання професійних завдань та обов'язків, їх удосконалення, вивчення та засвоєння нових технологій безпосередньо на виробництві. Запис про проходження стажування вноситься до трудової книжки і свідчить про досвід роботи за фахом [9]. У разі успішного проходження стажування, презентації себе як перспективного працівника, з великою вірогідністю можливе прискорення працевлаштування після закінчення навчання, адже роботодавці зазвичай надають перевагу претендентам з досвідом роботи. У цьому напрямку служба зайнятості спільно з навчальними закладами сприяє студентам і учням у доступі до інформації про можливість стажування молоді. На сьогодні службою зайнятості розгорнуто масштабну роботу з проведення анкетування та опитування роботодавців. Близько 200 підприємств області щомісячно дають згоду на стажування студентів та учнів професійно-технічних та вищих навчальних закладів.

Наприклад, студенти, які мають кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста за фахом журналіст, можуть пройти стажування в редакції газети «Слобідський край»; перекладачів запрошує на стажування ФОП Артамонова Ю. Є.; технологів та інженерів — Харківський плитковий завод; фармацевтів та провізорів — ПФ «Лекта» м. Богодухів; бухгалтерів — МПП «Агросервіс» смт Близнюки; технологів, пекарів, формувальників тіста — Люботинський хлібзавод тощо.

Велика можливість пройти стажування є в учнів професійно-технічних училищ, які отримали кваліфікацію «кваліфікований робітник». У всіх районах області та м. Харків є можливість пройти стажування з записом у трудову книжку учням робітничих професій.

Сьогодні служба зайнятості має можливість допомогти безробітним, зокрема й безробітним випускникам, опанувати нові навички, розширити сферу діяльності шляхом навчання. Якщо ж складається ситуація, коли немає вакансій, що відповідають спеціальності випускника, центр зайнятості проводить профдіагностичне тестування з метою виявлення нахилів та здібностей людини. Якщо результати тестування виявлять, що шукач більше здібний до іншої сфери діяльності, ніж зазначена у дипломі, його, за бажанням, скеровують на навчання (чи то у навчальний заклад, чи в роботодавця). Після закінчення навчання кожного безробітного гарантовано працевлаштовують. Навчання здійснюється за кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття (ст.ст. 34, 35 Закону України «Про зайнятість населення») [9].

У разі відсутності відповідної роботи молодим безробітним пропонується тимчасова зайнятість. Щорічно майже кожен п'ятий з числа безробітних молодих людей бере участь у «громадських роботах або інших роботах тимчасового характеру» (ст. 31 Закону України «Про зайнятість населення»).

Необхідно зауважити, що регулювання на державному рівні молодіжного сегменту ринку праці є недостатнім. Натомість питання, які потребують вирішення, дедалі нагромаджуються. Маємо ще одну проблему повернення «втраченого покоління молоді», тобто тих, які виїхали на навчання в інші країни або ж дипломованих уже студентів, які свого часу не знайшли роботу в Україні.

Сьогодні відбувається реформування служби зайнятості — це реагування на сучасні виклики ринку праці. Перш за все, це — модернізація сервісу обслуговування шукачів роботи і роботодавців та побудова ефективної моделі роботи з соціальними партнерами і громадськістю.

Відповідні кроки з модернізації служби зайнятості у вказаному напрямі вже запроваджуються і на Харківщині. Так, у 2015 році, першим в Україні на базі Харківського обласного центру зайнятості відкрився Інформаційно-консультаційний центр для роботи з підлітками, молоддю, найбільш соціально вразливими категоріями населення, вимушеними переселенцями, демобілізованими учасниками АТО. це новий формат надання інформаційно-консультаційних послуг для різних соціальних груп і вікових категорій населення. За допомогою фахівців служби зайнятості за лічені хвилини можна скласти резюме і безкоштовно розмістити його в мережі Інтернет, відвідати семінари та тренінги з техніки пошуку роботи, вибору професії, організації підприємницької діяльності, отримати психологічну підтримку, поради, консультації, отримати знання для успішного пошуку роботи і кар'єрного зростання. до Інформаційно-консультаційного центру запрошуються громадські, волонтерські організації і разом з ними опрацьовуються спільні проекти. Як приклад, у липні минулого року на базі центру в рамках реалізації на Харківщині проекту «Програма підтримки малого бізнесу внутрішньо переміщених осіб «Новий відлік» понад 100 переселенців проходили щоденні заняття з основ ведення власної справи. За підсумками проекту 33 найкращі слухачі на відкриття власної справи отримали від 15 до 90 тисяч гривень від міжнародного фонду «Відродження».

З серпня 2015 року розпочав роботу також перший в Україні Консалтинговий центр, який функціонує у приміщенні Харківського міського центру зайнятості, для надання комплексної допомоги з ведення бізнесу підприємцям-початківцям — як з числа безробітних, так і для всіх бажаючих. Однак на заваді у відкритті власної справи чи створення підприємства серед основних об'єктивних причин респонденти називають складну економічну та політичну ситуацію, відсутність первинного капіталу (54 %), високі податки (41 %), бюрократичні перепони (34 %). Водночас існує чимало суб'єктивних причин, на які вказують опитувані, складнощі з пристосуванням до нових ринкових умов (17 %), нестача здібностей лідера (13 %), недостатній рівень освіти (12 %) [7, с. 37]. На жаль, у сучасному молодіжному середовищі набули значного поширення негативні явища у правосвідомості молоді як правовий нігілізм, на що звертає увагу у своїх публікаціях чимало науковців, зокрема О. В. Дручек, Д. О. Єрмоленко, О. Проць, Ю. О. Тополь та ін., що загалом лише загострює ситуацію.

З 2016 року такі консалтингові центри запрацювали в кожному районному центрі зайнятості області й у своїй діяльності керуються Законом України «Про зайнятість населення» [9], Порядком забезпечення надання територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, консультацій особам з питань організації та провадження підприємницької діяльності [12], наказами Міністерства соціальної політики України та Державної служби зайнятості (Центрального апарату), постановами правління Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

У консалтинговому центрі акумулюється інформація про основні проблеми і труднощі, з якими стикаються підприємці-початківці, забезпечується зручний доступ до інформації і можливість отримання консультації з «перших рук» від фахівців фіскальної служби, Пенсійного Фонду. У найближчій перспективі — отримання дистанційних консультацій цих фахівців у режимі он-лайн.

Сьогодні в Україні функціонують молодіжні центри праці у м. Київ і в 16-ти областях, проте у Хмельницькій області його не зареєстровано. Метою їх діяльності є «вирішення питань працевлаштування молоді, забезпечення її зайнятості у вільний від навчання час, сприяння розвитку молодіжних ініціатив у трудовій сфері, перепідготовка та підвищення кваліфікації молоді» [13]. Водночас, за результатами опитування [7, с. 35], 81 % респондентів з числа української молоді не знають про такі центри; 79 % з тих, кому відомо про них, не зверталися за допомогою. Серед основних причин, з яких опитувані не зверталися за допомогою до молодіжних центрів праці, є необізнаність молоді про послуги, які там надаються (38 %), відсутність довіри у спроможності таких структур щось допомогти (29 %). Це ще один факт, який підтверджує необхідність Міністерства молоді та спорту інтенсифікувати роботу щодо створення та діяльності таких центрів в інших областях, поширювати інформацію про них, координувати їх взаємодію з іншими структурами, зокрема Державною службою зайнятості України, регіональними та базовими центрами зайнятості.

Служба зайнятості надає всебічне сприяння у працевлаштуванні молоді, але необхідна ще й розумна, активна позиція випускників у плані працевлаштування. Безглуздо висувати надмірні вимоги до заробітної плати, якщо вони ще не підкріплені реальними навичками і вміннями, необхідно бути готовим «стартувати» з самого низу кар'єрних сходів, щоб заслужена репутація просувала вперед гідного професіонала, а безпідставно роздуті амбіції не ставали гальмом на шляху пошуку роботи. «Амбіційні, ініціативні, активні, цілеспрямовані, невизначені» [6, с. 11] — риси, які найчастіше вирізняють у портреті сучасного випускника і ставлення до яких є неоднозначним серед роботодавців.

Основними чинниками, які впливають на прийняття на роботу молодих спеціалістів, є розумові навички претендентів (креативність здатність аналітично та системно мислити, самонавчання) — 54 %; особистісні якості (стресостійкість, відповідальність, гнучкість) — 51 %; рівень розвитку практичних навичок за фахом — 47 %; рівень розвитку загальних комунікативних навичок (спілкування, ведення переговорів, вирішення конфліктів, робота в команді) — 37 % [6, с. 15].

Одним із шляхів збалансування попиту та пропозиції на ринку праці повинно стати навчання молоді безпосередньо на підприємстві під потреби роботодавця з подальшим працевлаштуванням. Такий досвід роботи служби зайнятості вже довів свою ефективність на таких підприємствах, як Харківське державне авіаційне виробниче підприємство, Швейна фабрика ім. Тінякова, ХКП «Міськелектротранс», ТОВ «Валківський агротехсервіс» та багатьох інших.

Отже, можна прийти до висновку, що зниження рівня зайнятості молоді на ринку праці в Харківській області відбувається на тлі негативних тенденцій на ринку праці в Україні. Роботодавці мають потребу в молодих кадрах і висувують певні підвищені вимоги до молодого спеціаліста, як до його професійних якостей, так і загалом до його особистості. У свою чергу, безробітні випускники здебільшого не відповідають тим вимогам, які висуває до них роботодавець як до майбутнього працівника.

Найбільш актуальними проблемами, які необхідно вирішувати молоді у Харківському регіоні під час реалізації права на зайнятість, вбачаються:

— дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили. Однією з головних причин такого дисбалансу є відсутність державного прогнозування потреб економіки у молодих спеціалістах, недостатній рівень практичних навичок у випускників вищих та професійно-технічних навчальних закладів. Як наслідок, роботодавці не зацікавлені у такій молоді, оскільки її необхідно пристосовувати до процесу виробництва;

— завищений рівень самооцінки багатьох випускників вищих та професійно-технічних навчальних закладів — молодь не адаптована до сучасних реалій;

— низький рівень заробітних плат, а особливо серед наявних у центрі зайнятості вакансій, як результат — молоді люди, які шукають роботу, не бажають працювати за таких умов.

Для сприяння та підвищення рівня продуктивної зайнятості молоді необхідно забезпечити виконання державних програм сприяння працевлаштуванню молоді, а також скоординовану участь у цьому процесі всіх учасників зацікавлених сторін, перш за все місцевих органів влади, навчальних закладів, об'єднань роботодавців та профспілок, державної служби зайнятості.

Запровадження координованих заходів цих інституцій сприятиме збалансуванню попиту та пропозицій молодіжного сегменту ринку праці вже у найближчій перспективі.

Список використаних джерел

1. Національно-патріотичне виховання — державний пріоритет національної безпеки : щорічна доповідь Президенту України, Верховній Раді України про становище молоді в Україні (за підсумками 2014 р.) / Державний ін-т сімейної та молодіжної політики. К., 2015. 200 с.
2. Розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня 2016 року. Статистичний збірник / Державна служба статистики України. URL : http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2016/resident_2016.pdf
3. Економічно активне населення за регіонами у 2015 році / Державна служба статистики. URL : http://ukrstat.org/operativ/operativ2015/rp/rp_reg/reg_u/ean_2015u.htm.
4. Харківський регіональний центр зайнятості / Харківська обласна служба зайнятості. URL : <http://www.dcz.gov.ua/kha/control/uk/index>.
5. Іваницька С. Б., Мороховець І. О. Проблема безробіття молоді України // Ефективна економіка. 2015. № 9. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4325>.
6. Випускники українських ВНЗ очима роботодавців / [авт. звіту : А. Кашин, Є. Польщикова, Ю. Сахно]. [Б. м.] : [б. в.], 2012. [21] с. : іл. (Систем Кепитал Менеджмент (СКМ))
7. *Волосевич І., Герасимчук С., Костюченко Т.* Молодь України — 2015 р. [Дослідження проведене ГФК ЮКРЕЙН у 2015 р. на замовлення Міністерства молоді та спорту України за підтримки системи ООН в Україні, зокрема Фонду народонаселення ООН (INFA), програми Волонтери ООН (UNV) та офісу Координатора системи ООН]. К., 2015. 88 с.
8. Про затвердження Порядку розміщення державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів : постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2013 р. № 363 / Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/363-2013>.
9. Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI / Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
10. Про затвердження Програми сприяння зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2017 року : постанова Кабінету Міністрів України від 15.10.2012 р. №1008 / Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1008-2012>.
11. *Орел М.* Ні роботи, ні перспектив // Україна молода [06.04.2016]. URL : <http://www.umoloda.kiev.ua/number/2796/188/97516>.

12. Порядок забезпечення надання територіальними органами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, консультацій особам з питань організації та провадження підприємницької діяльності : наказ Міністерства соціальної політики України від 21.02.2013 р. № 74 / Верховна Рада України. Законодавство України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0408-13>.
13. Інформація про напрями діяльності та контакти молодіжних центрів праці в Україні / Єдиний державний веб-портал відкритих даних. URL : <http://data.gov.ua/passport/e556c13a-5f65-4fd5-8300-2dac50caac2b/version/2449>.

Надійшла до редакції 20.10.2016

Лазор О. Я., Лазор О. Д., Шатило И. В. Регулирование молодежного сегмента рынка труда в Харьковской области: современное состояние, проблемы, тенденции

Проанализировано современное состояние и проблемы занятости выпускников учебных заведений в Харьковской области. Выявлены тенденции молодежного сегмента рынка труда, наблюдаемые в Харьковской области, а именно: активность безработной молодежи в общем числе зарегистрированных безработных; распределение трудоустроенных выпускников по уровню образования, состоящих на учете в Харьковской областной службе занятости; уровень трудоустройства выпускников, состоящих на учете в Харьковской областной службе занятости; соотношение числа безработных и вакансий; количество молодых людей, которые воспользовались профориентационными услугами службы занятости, и др. Проанализированы роль и основные направления деятельности в указанной сфере исследования Харьковской областной службы занятости, Информационно-консультационного центра, Консалтингового центра и молодежных центров труда. Представлены результаты исследований молодежного сегмента рынка труда с позиций работодателей, в том числе относительно качества подготовки выпускников; эффективности деятельности учебных заведений; важнейших качеств работников; факторов, влияющих на принятие на работу молодых специалистов; соотношение образования выпускников и места их работы; причины невозможности открытия собственного дела или создания предприятия. Рассмотрены направления и возможности усиления сотрудничества Харьковской областной службы занятости с работодателями по вопросам содействия трудоустройству выпускников.

Ключевые слова: молодежь, рынок труда, вакансии, выпускники учебных заведений, государственная служба занятости, работодатели.

Lazor, O. Y.; Lazor, O. D.; Shatilo, I. V. Adjusting the Youth Segment of the Labor Market in Kharkiv Region: Current State, Problems and Trends

The current state and problems of employment of graduates in the Kharkiv region have been analyzed. Tendencies of youth segment of the labor market observed in the Kharkiv region have been shown, including the: active unemployed youth in the total number of registered unemployed persons; distribution of employed graduates by level of education, who were registered in Kharkiv regional employment service; Employment of graduates who were registered in Kharkiv regional employment service; the ratio of unemployed and vacancies; the number of young people covered by vocational guidance services in the Kharkiv region and others. The role and main activities in this field of research have been analyzed in Kharkiv regional employment services, Information Resource Center, a consulting center and youth work centers. The results of investigations of youth segment of the labor market from the standpoint of employers, in particular as regards the quality of training of graduates; performance of schools; the most important qualities of employees; factors affecting the employment of young specialists; value education graduates and their place of work; why you can not start a business or enterprise creation. Considered trends and opportunities for strengthening cooperation Kharkiv regional employment with employers on promoting employment of graduates.

Keywords: youth, labor market, vacancies, graduates, public employment service, employers.

